

MEMORIA

PAMIĘĆ • HISTORIA • EDUKACJA

Zygmunt Krzyżanowski
Miejsce urodzenia : **Isypowce**
Data urodzenia : **25-06-1905**

Otwórz

Jan Kubica
Miejsce urodzenia : **Rybarzowice**
Data urodzenia : **20-12-1913**

Otwórz

Wojciech Kufel
Miejsce urodzenia : **Lodygowice**
Data urodzenia : **13-04-1916**

Otwórz

Stanisław Kulesa
Miejsce urodzenia : **Przybysławice**
Data urodzenia : **13-12-1913**

Otwórz

Jan Kysela
Miejsce urodzenia : **Kraków**
Data urodzenia : **17-09-1905**

Otwórz

Kazimierz Löw
Miejsce urodzenia : **Drohobycz**
Data urodzenia : **07-10-1888**

Otwórz

Piotr Małek
Miejsce urodzenia : **Poskwitów**
Data urodzenia : **28-12-1900**

Otwórz

Władysław Miśtał
Miejsce urodzenia : **Sułkowice k. Minogi**
Data urodzenia : **13-08-1890**

Otwórz

**NOWY SERWIS INTERNETOWY DO WYSZUKIWANIA
INFORMACJI O OFIARACH AUSCHWITZ
ORAZ TRANSPORTACH DO OBOZU**

PEŁNOWYMIAROWA
REKONSTRUKCJA
KRYJÓWKI ANNE
FRANK

KWESTIONUJ
SWOJE ZASADY
ETYCZNE

80 LAT
PAŃSTWOWEGO
MUZEUM NA
MAJDANKU

ROZWIJANIE
ETYCZNEGO
PRZYWÓDZTWA

SPIS TREŚCI

PEŁNOWYMIAROWA REKONSTRUKCJA
KRYJÓWKI ANNE FRANK

NOWY SERWIS INTERNETOWY WYSZUKIWANIA INFORMACJI O
OFIARACH AUSCHWITZ ORAZ TRANSPORTACH DO OBOZU

HISTORIA WALIZKI STEPHANA KRULISA

KWESTIONUJ SWOJE ZASADY ETYCZNE

80 LAT PAŃSTWOWEGO MUZEUM NA MAJDANKU

PRZEDMIOTY Z MALERSTUBE
W GABLOCIE KAZERNE DOSSIN

YAD VASHEM I MUZEUM POLIN
NAWIĄZUJĄ WSPÓŁPRACĘ

KSIĄŻKA ZE ZBIORÓW JÓZEFA ULMY
W MUZEUM II WOJNY ŚWIATOWEJ

ROZWIJANIE ETYCZNEGO PRZYWÓDZTWA

KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA
BADACZY LUDOBÓJSTWA 2025. WYZWANIE „NIGDY WIĘCEJ”

„NIEMIECCY ŻYDZI DZISIAJ”
WYSTAWA FOTOGRAFII LEONARDA FREEDA

EHRI I FUNDACJA SHOAH UMACNIAJĄ WIĘZI

1940 1941
1942 1943
1944 1945

Zachęcamy wszystkie instytucje i organizacje na całym świecie do włączenia się w obchody 80. rocznicy wyzwolenia Auschwitz poprzez organizowanie w swoich miejscach przestrzeni, w której można będzie wspólnie oglądać transmisję z Miejsca Pamięci.

27 stycznia 2025 r. sygnał telewizyjny będzie dostępny dla wszystkich, dając możliwość wspólnego upamiętnienia i globalnej refleksji nad znaczeniem wydarzeń z przeszłości.

Taka forma upamiętnienia rocznicy w różnych częściach świata to zarówno wyraz szacunku dla historii, ale także wezwanie do wzięcia moralnej odpowiedzialności za przyszłość, której istotnym elementem jest pamięć o tragedii Auschwitz. Zaplanowanie i ogłoszenie wspólnego oglądania transmisji w Państwa instytucjach może być ważnym elementem scalania Waszej wspólnoty wokół pamięci.

80.auschwitz.org

PEŁNOWYMIAROWA REKONSTRUKCJA KRYJÓWKI ANNE FRANK

Po raz pierwszy w historii Dom Anne Frank zaprezentuje pionierskie doświadczenie poza Amsterdamem, umożliwiające zwiedzającym zanurzenie się w pełnowymiarowej rekonstrukcji kryjówki, gdzie Anne Frank, jej rodzice i siostra oraz czterech innych Żydów ukrywali się przez dwa lata, aby uniknąć schwytania przez nazistów.

Wystawa, prezentowana w Centrum Historii Żydów na Manhattanie, zostanie otwarta w Międzynarodowy Dzień Pamięci o Holokauście, 27 stycznia 2025 r., aby uczcić 80. rocznicę wyzwolenia Auschwitz.

Anne Frank The Exhibition (Anne Frank: Wystawa) jest pierwszą w swoim rodzaju pełnowymiarową rekonstrukcją kryjówki, urządzonej tak, jak wtedy gdy Anne i jej rodzina ukrywali się. Odwiedzający zostaną zapoznani z kontekstem, który ukształtował życie Anne – od jej wczesnych lat we Frankfurcie w Niemczech, poprzez powstanie reżimu nazistowskiego i przeprowadzkę rodziny do Amsterdamu w 1934 r., gdzie Anne mieszkała do aresztowania w 1944 r. i deportacji do Westerbork, dużego obozu przejściowego w Holandii, a następnie do Auschwitz- -Birkenau, obozu koncentracyjnego i ośrodka zagłady w okupowanej przez Niemców Polsce, i ostatecznie do jej śmierci w obozie koncentracyjnym Bergen-Belsen w Niemczech, gdy miała 15 lat.

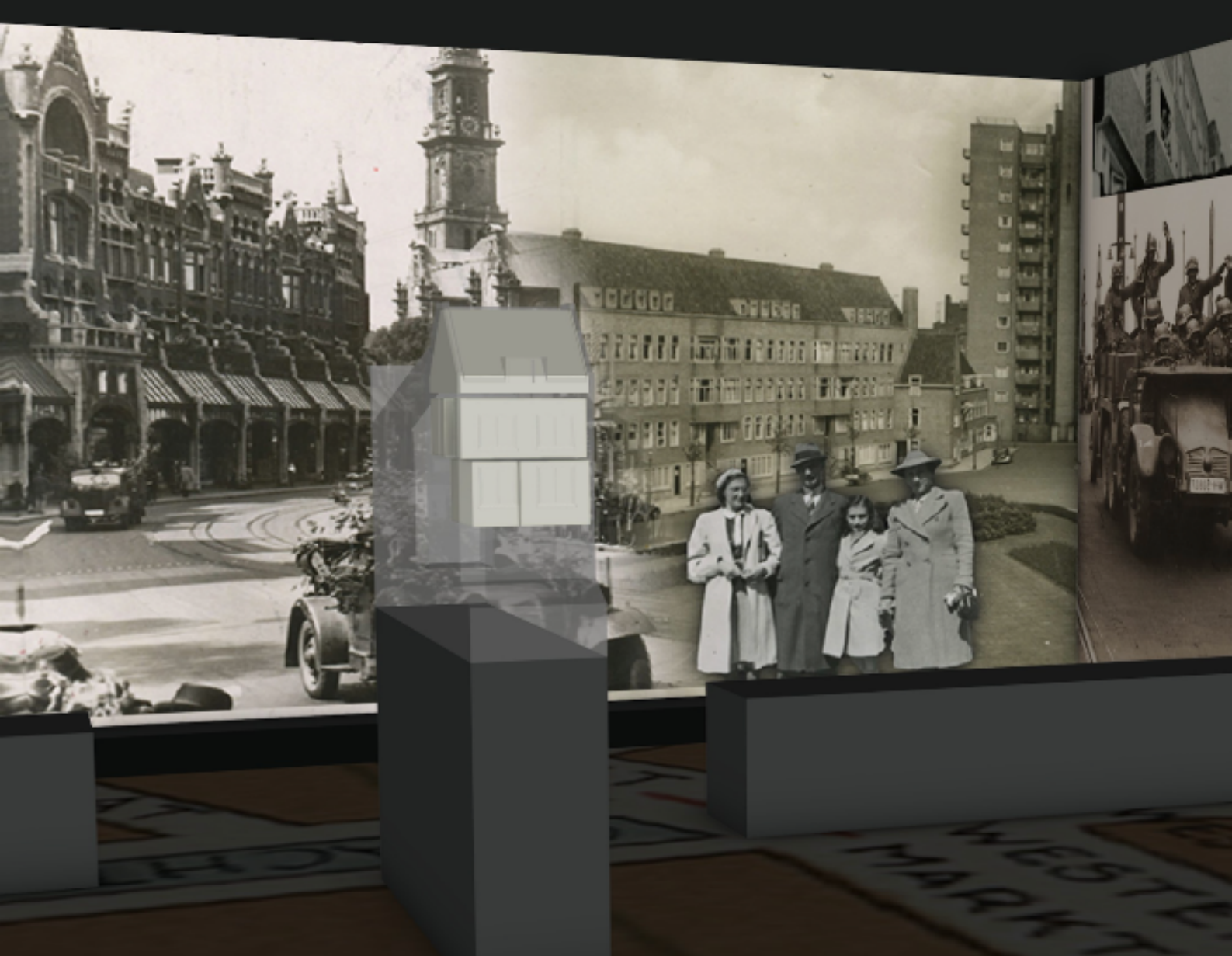
Życie Anne Frank

Wystawa zaprojektowana dla osób, które nie mają możliwości odwiedzenia Holandii, będzie jedną z najważniejszych prezentacji żydowskich treści historycznych w Stanach Zjednoczonych. Zanurzenie zwiedzających w miejscu i historii za pomocą wideo, dźwięku, fotografii i animacji, ponad 100 oryginalnych przedmiotach z Domu Anne Frank w Amsterdamie da okazję do poznania Anne Frank, nie jako ofiary, ale przez wieloaspektowy pryzmat jej życia – jako dziewczyny, pisarki i symbolu odporności i siły. Anne Frank The Exhibition to historia zainspirowana jedną z najczęściej tłumaczonych książek na świecie.

Wystawa będzie prezentowana na ok. 700 metrach kwadratowych w sercu placu Union Square. Po raz pierwszy w Stanach Zjednoczonych będzie można zobaczyć dziesiątki artefaktów – wiele z nich nigdy nie było pokazywanych publicznie.

Artefakty prezentowane na wystawie obejmują:

- pierwszy album ze zdjęciami Anne Frank (1929-1942);
- pisane na maszynie i odręczne zaproszenie Anne Frank skierowane do jej przyjaciółki na pokaz filmowy w jej domu (w 1942 r. działania antyżydowskie zabraniały Żydom chodzenia do kina);
- ręcznie pisane wiersze Anne Frank w albumach z poezją należących do jej przyjaciół.

Wystawa, prezentowana w Centrum Historii Żydów na Manhattanie, zostanie otwarta w Międzynarodowy Dzień Pamięci o Holokauście, 27 stycznia 2025 r., aby uczcić 80. rocznicę wyzwolenia Auschwitz.

Anne Frank The Exhibition (Anne Frank: Wystawa) jest pierwszą w swoim rodzaju pełnowymiarową rekonstrukcją kryjówki, urządzonej tak, jak wtedy gdy Anne i jej rodzina ukrywali się. Odwiedzający zostaną zapoznani z kontekstem, który ukształtował życie Anne – od jej wczesnych lat we Frankfurcie w Niemczech, poprzez powstanie reżimu nazistowskiego i przeprowadzkę rodziny do Amsterdamu w 1934 r., gdzie Anne mieszkała do aresztowania w 1944 r. i deportacji do Westerbork, dużego obozu przejściowego w Holandii, a następnie do Auschwitz- -Birkenau, obozu koncentracyjnego i ośrodka zagłady w okupowanej przez Niemców Polsce, i ostatecznie do jej śmierci w obozie koncentracyjnym Bergen-Belsen w Niemczech, gdy miała 15 lat.

Życie Anne Frank

Wystawa zaprojektowana dla osób, które nie mają możliwości odwiedzenia Holandii, będzie jedną z najważniejszych prezentacji żydowskich treści historycznych w Stanach Zjednoczonych. Zanurzenie zwiedzających w miejscu i historii za pomocą wideo, dźwięku, fotografii i animacji, ponad 100 oryginalnych przedmiotach z Domu Anne Frank w

NOWY SERWIS INTERNETOWY WYSZUKIWANIA INFORMACJI O OFIARACH AUSCHWITZ ORAZ TRANSPORTACH DO OBOZU

Na stronie ofiary.auschwitz.org wyszukiwać można informacje o osobach deportowanych do niemieckiego nazistowskiego obozu Auschwitz, jak również poznać szczegóły dotyczące większości transportów do obozu. W tej chwili znajdują się tam dane o 1187 transportach oraz 265 702 osobach opracowane na podstawie ok. 1 miliona wpisów z

– Odzyskiwanie i pokazywanie tożsamości konkretnych ofiar Auschwitz to niezwykle ważna część naszej misji. Esesmani odzierali ofiary z człowieczeństwa, ale też – niszcząc dowody zbrodni – dążyli do zatarcia ich tożsamości. Dla władz obozowych ofiary były tylko numerami. Dla nas każda z tych osób ma swoje imię, twarz i historię. Strona ofiary.auschwitz.org to coś znacznie więcej niż tylko narzędzie badawcze. Tak naprawdę to budowany krok po kroku pomnik pamięci ofiar Auschwitz, który nie tylko pozwala zobaczyć poszczególne osoby, ale też – poprzez ukazanie systemu transportów – zobrazować potworną skalę systemu terroru

Zygmunt Krzyżanowski
Miejsce urodzenia : **Isypowce**
Data urodzenia : 25-06-1905

Otwórz

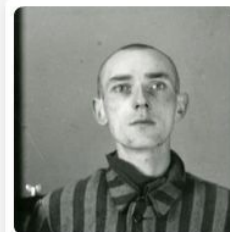
Jan Kubica
Miejsce urodzenia : **Rybarzowice**
Data urodzenia : 20-12-1913

Otwórz

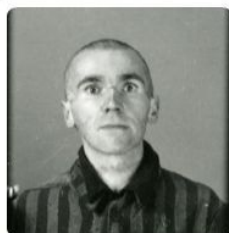
Wojciech Kufel
Miejsce urodzenia : **Łodygowice**
Data urodzenia : 13-04-1916

Otwórz

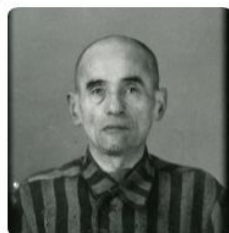
Stanisław Kulesa
Miejsce urodzenia : **Przybyślawice**
Data urodzenia : 13-12-1913

Otwórz

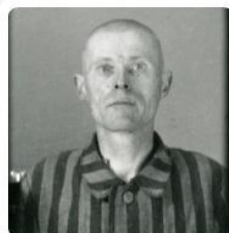
Jan Kysela
Miejsce urodzenia : **Kraków**
Data urodzenia : 17-09-1905

Otwórz

Kazimierz Lów
Miejsce urodzenia : **Drohobycz**
Data urodzenia : 07-10-1888

Otwórz

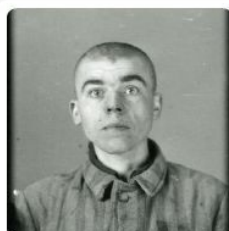
Piotr Małek
Miejsce urodzenia : **Poskwitów**
Data urodzenia : 28-12-1900

Otwórz

Władysław Miśtał
Miejsce urodzenia : **Sułkowice k. Minog**
Data urodzenia : 13-08-1890

Otwórz

Franciszek Miśtał
Miejsce urodzenia : **Przybyślawice**
Data urodzenia : 16-03-1918

Otwórz

Franciszek Motyka
Miejsce urodzenia : **Trześnia k. Tarnobrzegu**
Data urodzenia : 06-08-1919

Otwórz

Edward Mrowieć
Miejsce urodzenia : **Pychowice**
Data urodzenia : 21-09-1912

Otwórz

Antoni Mularczyk
Miejsce urodzenia : **Przybyślawice**
Data urodzenia : 02-02-1890

Otwórz

Informacja o Ofiarach - Chronologia transportów do KL Auschwitz

Wyszukiwarka zawiera szczegółowe informacje o deportacjach do obozu oraz losach ofiar. Użytkownicy mogą samodzielnie prowadzić poszukiwania według: nazwiska, daty osadzenia w obozie oraz miejsca deportacji zaznaczonego na interaktywnej mapie.

Wykorzystane są w niej dane z dokumentacji archiwalnej oraz dostępnych publikacji. Niewielki procent zachowanych archiwaliów sprawia, że wciąż nie wszystkie ofiary są znane z imienia i nazwiska.

Rozpocznij wyszukiwanie

Kontakt

2024 © Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu

– Odzyskiwanie i pokazywanie tożsamości konkretnych ofiar Auschwitz to niezwykle ważna część naszej misji. Esesmani odzierali ofiary z człowieczeństwa, ale też – niszcząc dowody zbrodni – dążyli do zatarcia ich tożsamości. Dla władz obozowych ofiary były tylko numerami. Dla nas każda z tych osób ma swoje imię, twarz i historię. Strona ofiary.auschwitz.org to coś znacznie więcej niż tylko narzędzie badawcze. Tak naprawdę to budowany krok po kroku pomnik pamięci ofiar Auschwitz, który nie tylko pozwala zobaczyć poszczególne osoby, ale też – poprzez ukazanie systemu transportów – zobrazować potworną skalę systemu terroru nazistowskich Niemiec – powiedział dyrektor Muzeum dr Piotr M. A. Cywiński.

– Nowa strona to efekt wieloletniej pracy całego zespołu naszych archiwistów i historyków. Możemy dzisiaj korzystać z tego nowoczesnego narzędzia m.in. dzięki pracom zrealizowanym w ramach projektu „Przywracanie tożsamości deportowanych i więzionych w KL Auschwitz”. Częścią naszej wspólnej misji jest zachowanie pamięci o wszystkich deportowanych i więzionych w obozie Auschwitz, dlatego poza badaniem archiwalnych dokumentów tak ważne jest ich udostępnianie. Mam ogromną nadzieję, że będzie ono służyć nie tylko badaczom, ale także wszystkim, którzy chcą poznawać i opowiadać o tragicznych losach ludzi w Auschwitz – powiedział Rafał Pióro, zastępca dyrektora Muzeum, odpowiedzialny m.in. za projekty realizowane w Archiwum.

– Dostępny do tej pory na stronie internetowej wykaz ofiar został wzbogacony o chronologię transportów do Auschwitz. W pojedynczej metryce transportu znajdują się: liczba osób deportowanych, zakres numerów wydawanych mężczyznom i kobietom, a w przypadku transportów Żydów także liczbę osób zamordowanych w komorach gazowych bezpośrednio po selekcji – powiedziała Ewa Bazan, zastępca kierownika Sekcji Analiz i Informacji Archiwalnej odpowiedzialna za merytoryczną stronę projektu.

MIEJSCE PAMIĘCI I MUZEUM

AUSCHWITZ-BIRKENAU

BYŁY NIEMIECKI NAZISTOWSKI
OBÓZ KONCENTRACYJNY I ZAGŁADY

Ofiary

Transporty

Mapa

Powrót

Schenker Maria

Miejsce i data urodzenia

Data urodzenia : 20-03-1913
Miejsce urodzenia : Kraków

Zawód

urzędniczka

Los

Nadany numer 6842
przybycie do obozu Auschwitz 27-04-1942
zginęła 19.8.1942 r. w KL Auschwitz

Pokaż informacje o transporcie

wydarzeń – powiedział Maciej Majcherek, twórca strony, który odpowiada za informatyczną stronę projektu.

Dane pochodzą z wielu źródeł archiwalnych i opracowań naukowych. Wśród nich są m. in. numerowe wykazy transportów do KL Auschwitz Nummernwerzeichnis, informacje pochodzące z Kalendarium wydarzeń w KL Auschwitz Danuty Czech, publikacji Ilu Ludzi zginęło w KL Auschwitz Franciszka Pipera, zestawień transportów Żydów z okupowanej Francji autorstwa Serge'a Klarsfelda, czy też publikacji autorstwa Ward'a Adriaensa, dr Maxime Steinberg, dr Laurence Schram, Patrici Ramet, Erica Hautermanna oraz Ilse Marquenie Mecheln-Auschwitz 1942-1944: Zagłada Żydów i Cyganów z Belgii.

Informacje

o deportacjach Żydów z Węgier powstały

w oparciu o relacje zebrane przez prof. R. Brahama, listy więźnia Leo Glasera, czy wykazy transportów sporządzone przez Mikulasa Gaško opracowane przez dr. Piotra Setkiewcza, kierownika Centrum Badań Muzeum.

– Do nowego systemu wprowadzono także informacje o transportach z pięciu dystryktów okupowanej Polski, które zebrano w publikowanych w latach 2000-2013 Księgach Pamięci Polek i Polaków deportowanych do KL Auschwitz – dodała Ewa Bazan.

– Strona powstaje dzięki współpracy zespołu Muzeum wraz z wolontariuszami i studentami odbywających praktyki w Miejscu Pamięci. Ogromne podziękowania należą się wolontariuszom i praktykantom wykonującym tłumaczenia na język angielski. To m.in. uczniowie

wydarzeń – powiedział Maciej Majcherek, twórca strony, który odpowiada za informatyczną stronę projektu.

Dane pochodzą z wielu źródeł archiwalnych i opracowań naukowych. Wśród nich są m. in. numerowe wykazy transportów do KL Auschwitz Nummernverzeichnis, informacje pochodzące z Kalendarium wydarzeń w KL Auschwitz Danuty Czech, publikacji Ilu Ludzi zginęło w KL Auschwitz Franciszka Pipera, zestawień transportów Żydów z okupowanej Francji autorstwa Serge'a Klarsfelda, czy też publikacji autorstwa Ward'a Adriaensa, dr Maxime Steinberg, dr Laurence Schram, Patrici Ramet, Erica Hautermanna oraz Ilse Marquenie Mecheln-Auschwitz 1942-1944: Zagłada Żydów i Cyganów z Belgii.

Informacje

o deportacjach Żydów z Węgier powstały

w oparciu o relacje zebrane przez prof. R. Brahama, listy więźnia Leo Glasera, czy wykazy transportów sporządzone przez Mikulasa Gaško opracowane przez dr. Piotra Setkiewicza, kierownika Centrum Badań Muzeum.

– Do nowego systemu wprowadzono także informacje o transportach z pięciu dystryktów okupowanej Polski, które zebrano w publikowanych w latach 2000-2013 Księgach Pamięci Polek i Polaków deportowanych do KL Auschwitz – dodała Ewa Bazan.

AUSCHWITZ-BIRKENAU

BYŁY NIEMIECKI NAZISTOWSKI
OBÓZ KONCENTRACYJNY I ZAGŁADY

Ofiary

Transporty

Mapa

Mapa poglądowa z września 1942 roku

HISTORIA WALIZKI STEPHANA KRULISA

W Miejscu Pamięci Auschwitz znajdują się przestrzenie poświęcone przedmiotom osobistym przywiezionym przez deportowanych i znalezionym na terenie obozu po wyzwoleniu. Za szklanymi panelami wystawiono tysiące przedmiotów, w tym walizki, przybory kuchenne, buty, okulary i przedmioty religijne. Świadczą one nie tylko o skali grabieży dokonanej przez nazistowskie Niemcy, ale także o cierpieniu i śmierci ich właścicieli.

Przez ostatnie dwie dekady wielokrotnie wracałam do Miejsca Pamięci Auschwitz w towarzystwie australijskich studentów uniwersytetów i uczniów szkół średnich, dorosłych i potomków ocalałych z Holokaustu. Wszystkie te osoby są zainteresowane zmierzeniem się z przeszłością, aby uchwycić ogrom tego, co wydarzyło się tutaj, na największym żydowskim „cmentarzu” na świecie.

Jak się okazało, Tom i Lorelle Krulis byli częścią niedawno zorganizowanej wycieczki krajoznawczej, którą odbyłam do Polski w czerwcu 2024 roku. Tom opowiedział mi historię swojego ojca. Tom chciał prześledzić losy swojego ojca w okresie wojny, ze szczególnym uwzględnieniem Auschwitz, gdzie, według jego wiedzy, byli uwięzieni jego ojciec i babcia. Tom dowiedział się kilka miesięcy przed naszą podróżą, że walizka jego ojca została zidentyfikowana nazwiskiem Stephan Krulis.

Piętnastoletni Stephan Krulis niósł swoją zniszczoną ciemnobrązową skórzaną walizkę w transporcie z getta Theresienstadt do Auschwitz 20 października 1944 roku. Był jednym z 1500 Żydów w tym transporcie. Po selekcji 173 mężczyzn zostało uwięzionych; Stephan został zarejestrowany i wytatuowany numerem B-13533. Tylko 76 osób z tego transportu przeżyło do wyzwolenia (w tym psychiatra Viktor Frankl).

Stephan otrzymał od strażników SS rozkaz pozostawienia swojej walizki w pociągu. Wiemy, że Stephanowi doradzono, aby po przybyciu do Auschwitz skłamał co do swojego wieku, więc gdy przesłuchiowano go na rampie, odpowiedział płynnie po niemiecku, że ma 17 lat, jest zdrowy i zdolny do ciężkiej pracy.

Stephan spędził w obozie 4-5 dni, zanim został przeniesiony do podobozów Furstengrube i Gleiwitz w Auschwitz, a następnie do Mittelbau-Dora i w końcu do Bergen-Belsen, gdzie został wyzwolony 15 kwietnia 1945 roku. Matka Stephana, Esther Krulis, zmarła w Auschwitz 6 marca 1943 roku.

Tom dorastał świadomy tego, co wydarzyło się w życiu jego ojca. Znał historię przetrwania Stephana wbrew przeciwnościom. Ale walizka, którą zostawił w pociągu w październiku 1944 roku, nie była częścią tej historii.

Tak więc zrzędzeniem losu, kiedy Tom odwiedził Miejsce Pamięci niedługo po tym, jak zobaczył zdjęcie walizki swojego ojca w polskiej książce do historii, wiedział, że musi odnaleźć ten ważny przedmiot. Naszym przewodnikiem był Paweł Sawicki, zastępca rzecznika Muzeum i redaktor naczelny „Memoria”. Kiedy dowiedział się o walizce Stephana, zajął się sprawą i Tom dzięki umiejętnościom detektywistycznym Hanny Kubik i Łukasza Janigi ze zbiorów Muzeum w ciągu dziesięciu minut miał przed oczami walizkę swojego ojca. Minęło ponad 80 lat,

PMO-1-1438

PMO-1-1438

PMO-1-1437

619
Stephan
1959
72

który był w tym samym wieku co Stephan, gdy przybył do Birkenau w maju 1944 roku z całą rodziną, a który był jedynym ocalałym z tego koszmaru. Czy zostawił również na rampie zniszczoną brązową walizkę, którą pewnego dnia mogłaby znaleźć jego córka?

Tom trzymał walizkę, jedną z około 3800 walizek znalezionych przez żołnierzy armii radzieckiej podczas wyzwolenia. Tylko 2100 było opatrzonych nazwiskami swoich właścicieli. Ta walizka była świadkiem historii jego ojca. Była namacalnym dowodem, fizycznym przypomnieniem, że Stephan Krulis był ocalałym z tego brutalnego obozu. Słuchałam, jak Tom „rozmawiał” ze swoim ojcem przez tę walizkę, w buntowniczym akcie pamięci.

Nieożywione przedmioty często mają własną historię do opowiedzenia. Walizka Stephana miała poprzedniego właściciela, okazało się, że najpierw należała do Fischer Wilhelmine, urodzonej w 1865 roku i deportowanej z Wiednia do Theresienstadt. Miała numer 903 w tym transporcie, a oryginalny napis brzmiał „IV/2 903”. Wilhelmine zmarła

który był w tym samym wieku co Stephan, gdy przybył do Birkenau w maju 1944 roku z całą rodziną, a który był jedynym ocalałym z tego koszmaru. Czy zostawił również na rampie zniszczoną brązową walizkę, którą pewnego dnia mogłaby znaleźć jego córka?

Tom trzymał walizkę, jedną z około 3800 walizek znalezionych przez żołnierzy armii radzieckiej podczas wyzwolenia. Tylko 2100 było opatrzonych nazwiskami swoich właścicieli. Ta walizka była świadkiem historii jego ojca. Była namacalnym dowodem, fizycznym przypomnieniem, że Stephan Krulis był ocalałym z tego brutalnego obozu. Słuchałam, jak Tom „rozmawiał” ze swoim ojcem przez tę walizkę, w buntowniczym akcie pamięci.

Nieożywione przedmioty często mają własną historię do opowiedzenia. Walizka Stephana miała poprzedniego właściciela, okazało się, że najpierw należała do Fischer Wilhelmine, urodzonej w 1865 roku

i deportowanej z Wiednia do Theresienstadt. Miała numer 903 w tym transporcie, a oryginalny napis brzmiał „IV/2 903”. Wilhelmine zmarła

w Theresienstadt w 1942 roku. W gettach tranzytowych powszechną praktyką było, by

KWESTIONUJ SWOJE ZASADY ETYCZNE

Podczas przejścia z przewodnikiem po Muzeum Auschwitz zauważyłem, że moja zazwyczaj rozmowna grupa nagle zamilkła, nie zadając przewodnikowi ani jednego pytania. W kilku momentach podczas zwiedzania czułem potrzebę modlitwy – modlitwy w miejscu, gdzie zaledwie pokolenie temu miały miejsce niewyobrażalne okrucieństwa.

Znalazłem się w sytuacji, w której wypowiedziałem tylko „O Boże” i nie mogłem powiedzieć nic więcej. Było to jedyne słowa modlitwy, jakie byłem w stanie z siebie wydobyć. W tym miejscu i czasie nie mogłem nie skupić się na przerażającej brutalności i okrucieństwie, które miały miejsce w Auschwitz. Ciężka na mnie prawda, że miejsce to nie było odizolowanym obozem stworzonym przez kilku fanatyków, ale było możliwe dzięki współdziałaniu i obojętności milionów ludzi.

Ważne jest, by pamiętać, że Auschwitz nie wzięto się znikąd. Droga do miejsca, gdzie zginęło tak wielu ludzi, została utworzona przez decyzje i obojętność milionów. Mieszkańcy pobliskiego miasta zostali wysiedleni w czasie tworzenia i rozbudowy obozu. W Niemczech były jednak inne obozy ściśle związane z codziennym życiem społeczności. Obozów nie było kilka – jak dowiedziałem się z mapy w Niemieckim Centrum Pamięci Ruchu Oporu w Berlinie, było ich ponad 44 tysiące, począwszy od obozów pracy przy fabrykach, przez obozy dla więźniów politycznych, aż po takie jak Auschwitz-Birkenau, które pełniły funkcje zarówno obozów koncentracyjnych, jak i ośrodków zagłady. Były wszędzie. W tym samym muzeum poznałem historie wielu ludzi, którzy sprzeciwiali się nazistowskiemu politykom i programom, z których wielu zostało straconych za swoją aktywność. Gdziekolwiek podróżowaliśmy, nieustannie przypominano mi zarówno o ludziach, którzy milczeli, ale też o tych, którzy działali i mówili na rzecz ludobójstwa.

Jako stypendysta programu FASPE dużo myślałem o roli religii. Przypomniałem sobie obraz pastora błogosławiącego nazistowskich żołnierzy. Myślałem o tym, jak wielu chrześcijan w Niemczech poparło Adolfa Hitlera. Myślałem o tym, że religia była zakazana w obozach, ponieważ mogła być źródłem nadziei. Myślałem o latrynach, które stały się miejscami modlitw dla grup więźniów, ponieważ były esesmani rzadko tam wchodzili ze względu na panujące tam smród i warunki sanitarne. Przypomniałem sobie także Martina Lutera, którego teologiczne pisma przybliżyły mi Boga jako kochającego i pełnego łaski, ale który również napisał „O Żydach i ich kłamstwach” – tekst skrajnie antysemitowski, który został doceniony i wykorzystany przez nazistów.

Po powrocie do Stanów Zjednoczonych głęboko zastanawiałem się nad tymi wypowiedzianymi słowami: „O Boże”. Dlaczego przyszły mi na myśl właśnie one? Dlaczego nie mogłem znaleźć innych słów modlitwy? Czy były one wyrazem rozpacz, żalobnym szeptem, gniewnym krzykiem, reakcją na koszmarny ciężar? Tak, na pewno wszystkim tym, a prawdopodobnie jeszcze czymś więcej.

Nie mogę też przestać myśleć o zdaniu zapisanym na okładkach notesów, które otrzymaliśmy od FASPE: „Kwestionuj swoje zasady etyczne”. To stwierdzenie jest zarówno uniwersalne, jak i bardzo konkretne. To wezwanie do tego, by nie poddawać się bezkrytycznie żadnemu

Znalazłem się w sytuacji, w której wypowiedziałem tylko „O Boże” i nie mogłem powiedzieć nic więcej. Było to jedyne słowa modlitwy, jakie byłem w stanie z siebie wydobyć. W tym miejscu i czasie nie mogłem nie skupić się na przerażającej brutalności i okrucieństwie, które miały miejsce w Auschwitz. Ciężka na mnie prawda, że miejsce to nie było odizolowanym obozem stworzonym przez kilku fanatyków, ale było możliwe dzięki współudziałowi i obojętności milionów ludzi.

Ważne jest, by pamiętać, że Auschwitz nie wzięto się znikąd. Droga do miejsca, gdzie zginęło tak wielu ludzi, została utworzona przez decyzje i obojętność milionów. Mieszkańcy pobliskiego miasta zostali wysiedleni w czasie tworzenia i rozbudowy obozu. W Niemczech były jednak inne obozy ściśle związane z codziennym życiem społeczności. Obozów nie było kilka – jak dowiedziałem się z mapy w Niemieckim Centrum Pamięci Ruchu Oporu w Berlinie, było ich ponad 44 tysiące, począwszy od obozów pracy przy fabrykach, przez obozy dla więźniów

Myśląc o tym, nie byłem pewien, czy jestem gotów podzielić się swoimi przemyśleniami i doświadczeniami z tych dwóch intensywnych tygodni programu FASPE. Ale potem pomyślałem: może właśnie na tym polega życie w rzeczywistości „O Boże” i „Kwestionuj swoje zasady etyczne”. Niepewność, która pojawia się zawsze, jest czymś naturalnym, a nawet pożądanym. Daje to poczucie wolności – nie muszę tak mocno upierać się przy swoim, wiem, gdzie jestem w danym momencie, ale pozostaję otwartym na możliwość zmiany. Wierzę, że aby być etycznym przywódcą, trzeba zwracać uwagę na troskę o bliźniego i być gotowym do zmiany, jeśli nasz system etyczny przestaje spełniać tę funkcję. Taka praca wymaga zdolności i gotowości do wołania „O Boże”, jednocześnie godząc się z ciszą, która po tym następuje, wiedząc, że czasem są to jedyne słowa, jakie można wypowiedzieć.

Pocieszająca i zarazem niepokojąca jest świadomość, że lud Boży nawołuje w ten sposób od tysięcy lat. Pociesza mnie przynależność do wspólnoty, która praktykuje tę tradycję, ale niepokoi mnie życie w świecie pełnym bólu, który wymaga takiego krzyku. Bogata żydowsko- -chrześcijańska tradycja lamentacyjna, zawarta szczególnie w Psalmach, może być odpowiedzią na tę pustkę bólu i smutku.

Moje myśli biegną do początku Psalmu 22, później powtórnego przez Jezusa na Krzyżu, do słów, które brzmią przerażająco podobnie do mojego „O Boże”.

„Boże mój, Boże mój, czemuś mnie opuścić?
Daleko od mego Wybawcy słowa mego jęku.
Boże mój, wołam przez dzień,
a nie odpowiadasz,
[wołam] i nocą, a nie zaznaję pokoju.”
Psalm 22:2-3

Myśląc o tym, nie byłem pewien, czy jestem gotów podzielić się swoimi przemyśleniami i doświadczeniami z tych dwóch intensywnych tygodni programu FASPE. Ale potem pomyślałem: może właśnie na tym polega życie w rzeczywistości „O Boże” i „Kwestionuj swoje zasady etyczne”. Niepewność, która pojawia się zawsze, jest czymś naturalnym, a nawet pożądanym. Daje to poczucie wolności – nie muszę tak mocno

Myśląc o tym, nie byłem pewien, czy jestem gotów podzielić się swoimi przemyśleniami i doświadczeniami z tych dwóch intensywnych tygodni programu FASPE. Ale potem pomyślałem: może właśnie na tym polega życie w rzeczywistości „O Boże” i „Kwestionuj swoje zasady etyczne”. Niepewność, która pojawia się zawsze, jest czymś naturalnym, a nawet pożądanym. Daje to poczucie wolności – nie muszę tak mocno upierać się przy

Myśląc o tym, nie byłem pewien, czy jestem gotów podzielić się swoimi przemyśleniami i doświadczeniami z tych dwóch intensywnych tygodni programu FASPE. Ale potem pomyślałem: może właśnie na tym polega życie w rzeczywistości „O Boże” i „Kwestionuj swoje zasady etyczne”. Niepewność, która pojawia się zawsze, jest czymś naturalnym, a nawet pożądanym. Daje to poczucie wolności – nie muszę tak mocno upierać się przy

80 LAT PAŃSTWOWEGO MUZEUM NA MAJDANKU

23 października 2024 roku w Lubelskim Centrum Konferencyjnym uroczymie obchodziliśmy jubileusz 80-lecia działalności Państwowego Muzeum na Majdanku. Była to okazja do spotkania w gronie muzealników i przyjaciół Muzeum, przypomnienia historii instytucji i prezentacji jej dzisiejszej działalności, a także uhonorowania zasłużonych pracowników.

Witając zgromadzonych gości – blisko 200 osób, w tym byłych więźniów Majdanku, przedstawiciele instytucji kultury i ośrodków naukowych z całego kraju, a także władz samorządowych – dyrektor Państwowego Muzeum na Majdanku Tomasz Kranz przypomniał, że jest to pierwsze w świecie muzeum upamiętniające ofiary II wojny światowej. „Już tylko to stanowi o szczególnej wartości dokumentalnej i społecznym mandacie naszej instytucji”. W przemówieniu podkreślał rolę swoich poprzedników i zaangażowanie wszystkich pracowników muzeum.

W liście gratulacyjnym Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Hanna Wróblewska napisała: „Każdy, kto przekracza progi tego miejsca [Muzeum na Majdanku] zostaje skonfrontowany z trudną, lecz konieczną do zrozumienia historią, której nie wolno zapomnieć. Muzeum na Majdanku to także symbol walki o prawdę. Państwa praca – pracownic i pracowników, historyków, edukatorek i przewodników - to nie tylko opieka nad świadectwami przeszłości, ale również troska o to, aby pamięć o ofiarach i lekcje historii były żywe i obecne w świadomości społeczeństw na całym świecie”. List odczytał zastępca dyrektora Departamentu Dziedzictwa Kulturowego MKiDN Piotr Szpanowski.

Podczas jubieluszowej gali ważne dla nas były także słowa przedstawicieli organizacji związanych z tematyką drugiej wojny światowej oraz skupiających muzea i instytucje kultury.

Rocznicowe obchody zamknęła Konferencja naukowa „Przeszłość w muzeach – muzea w przyszłości”, która odbyła się następnego dnia. Wzięli w niej udział wybitni badacze z dziedziny muzealnictwa i kultury pamięci.

Na konferencję złożyły się następujące wystąpienia:

- „Przeszłość w muzeach historycznych. Wprowadzenie” – Tomasz Kranz, Państwowe Muzeum na Majdanku
- „Dekada muzeów. Czy stać nas na nowe wyzwania?” – Robert Traba, Instytut Studiów Politycznych PAN
- „Muzeum historyczne jako instytucja zaangażowana” – Anna Ziębińska-Witek, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
- „O niezbędności rzeczy w muzealnym 'teatrze nieruchomym'” – Jan Święch, Uniwersytet Jagielloński
- „Natura pamięci – ewolucja muzeum” – Dorota Folga-Januszewska, Muzeum Pałacu Króla Jana

Witając zgromadzonych gości – blisko 200 osób, w tym byłych więźniów Majdanka, przedstawiciele instytucji kultury i ośrodków naukowych z całego kraju, a także władz samorządowych – dyrektor Państwowego Muzeum na Majdanku Tomasz Kranz przypomniał, że jest to pierwsze w świecie muzeum upamiętniające ofiary II wojny światowej. „Już tylko to stanowi o szczególnej wartości dokumentalnej i społecznym mandacie naszej instytucji”. W przemówieniu podkreślał rolę swoich poprzedników i zaangażowanie wszystkich pracowników muzeum.

W liście gratulacyjnym Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Hanna Wróblewska napisała: „Każdy, kto przekracza progi tego miejsca [Muzeum na Majdanku] zostaje skonfrontowany z trudną, lecz konieczną do zrozumienia historią, której nie wolno zapomnieć. Muzeum na Majdanku to także symbol walki o prawdę. Państwa praca – pracownic i pracowników, historyków, edukatorek i przewodników - to nie tylko opieka nad świadectwami przeszłości, ale również troska o to, aby pamięć o ofiarach i lekcje historii były żywe i obecne w świadomości społeczeństw na całym świecie”. List odczytał zastępca dyrektora Departamentu Dziedzictwa Kulturowego MKiDN Piotr Szpanowski.

PRZEDMIOTY Z MALERSTUBE W GABLOCIE KAZERNE DOSSIN

W szklanej gablocie przy wejściu do muzeum wystawiamy wyjątkowe przedmioty powierzone ośrodkowi badawczemu. Zawartość gabloty zmienia się co cztery miesiące. Wszystkie przedmioty opowiadają wyjątkową historię. Tym razem nasza gablota jest poświęcona malarstwu.

Każdy z przedmiotów w gablocie odnosi się do sztuki tworzonej przez więźniów w barakach Dossin. Wielu deportowanych było artystami i malarzami. Niektórzy z nich byli zabierani do pracowni malarskiej Malerstube. Niestety, nie mogli tam dać upustu swojej kreatywności. Zamiast tego otrzymali zadanie namalowania numerów transportowych na odznakach noszonych przez więźniów. Musieli również malować portrety strażników i ich kochanek. Artyści potajemnie malowali również sceny z codziennego życia w barakach Dossin i portrety współwięźniów.

Butelka terpentyny

Ta butelka kiedyś zawierała terpentynę. Etykieta przymocowana do jej szyjki mówi „Terpentinol- nur mit 100 mlitter dosieren” w niepoprawnym niemieckim (terpentyna-rozprowadzaj tylko po 100 mililitrów). Terpentyna była używana do rozcieńczania farb olejnych. Ta butelka była prawdopodobnie używana w Malerstube. Terpentyna była reglamentowana, co wyjaśnia te 100 mililitrów. Pozostałości farby wokół otworu butelki sugerują, że butelka mogła być używana w pracowni malarskiej.

Butelka została znaleziona w barakach Dossin pod koniec 1944 roku. Calixte i Emile Vandavelde, dwaj bracia, którzy pracowali dla „Regie voor Telefonie en Telegrafie” (belgijskiej krajowej firmy telefonicznej i telegraficznej), w ramach swoich obowiązków sprawdzali puste budynki zajmowane przez niemieckie służby podczas wojny. Zostali również przydzieleni do pracy w barakach Dossin. Zabrali do domu część znalezionych tam przedmiotów, aby ich użyć. Calixte sporządził listy znalezionych przedmiotów, zapisując je w dwóch notatnikach. W 2011 r. Calixte Vandavelde podarował oryginalne przedmioty swojemu wnukowi Jo Peetersowi. Jo odzyskał również przedmioty, które zachowała wdowa po Emile Vandavelde. W 2023 r. Jo i jego żona Sophie Van Krunkelveldt wypożyczyli przedmioty ze swojej kolekcji Kazerne Dossin. W ten sposób butelka terpentyny trafiła do gabloty.

Pudełko z farbami

Chociaż Carol Deutsch spędził w barakach Dossin niewiele czasu, spotkał tam Irene Spicker. Podarował jej pudełko z farbami. To jedna z rzeczy, które Irene zabrała ze sobą po wyzwoleniu baraków Dossin. Pudełko z farbami podarował Kazerne Dossin Uziel Awret, syn Irene Spicker i jej męża, Azriela Awreta.

Chłopiec w czapce

Dzisiaj istnieje tylko garstka dzieł sztuki,

YAD VASHEM I MUZEUM POLIN NAWIĄZUJĄ WSPÓŁPRACĘ

Yad Vashem, Światowe Centrum Pamięci o Holokauście i POLIN Muzeum Historii Żydów Polskich z dumą ogłaszają nową, przełomową współpracę. W poniedziałek 28 października 2024 r. przewodniczący Yad Vashem Dani Dayan i dyrektor Muzeum POLIN Zygmunt Stępiński podpisali w Warszawie porozumienie o wzmocnieniu wspólnych wysiłków w zakresie edukacji, dokumentacji, pamięci i badań nad Holokaustem.

Yad Vashem i POLIN współpracowały wcześniej poprzez wzajemne zaangażowanie w Europejską Infrastrukturę Badań nad Holokaustem (EHRI), a także inne dwustronne inicjatywy dotyczące pamięci o Holokauście, jednak współpraca podejmowana obecnie ma na celu umocnienie i rozszerzenie działań w zakresie kluczowych inicjatyw. Wspólnym celem jest pogłębienie zrozumienia Holokaustu i jego trwałego wpływu na ludzkość, przy jednoczesnym zapewnieniu, że pamięć o Holokauście zostanie zachowana i przekazana przyszłym pokoleniom.

Przewodniczący Yad Vashem, Dani Dayan, uznał współpracę za kluczowy krok naprzód w globalnych wysiłkach na rzecz upamiętnienia Holokaustu.

„W miarę jak pokolenie ocalałych z Holokaustu kurczy się, naszą wspólną odpowiedzialnością staje się ochrona ich głosu i pamięci poprzez edukację i badania. Współpraca z POLIN wzmocni naszą zdolność do dzielenia się bezcenną wiedzą, poszerzy zakres badań nad Holokaustem i zapewni, że przyszłe pokolenia w pełni zrozumieją skalę tych okrucieństw”.

Dyrektor Muzeum POLIN Zygmunt Stępiński podkreślił znaczenie tego historycznego porozumienia w dzisiejszym klimacie.

„Podpisujemy ten dokument w konkretnym czasie. Świat zalewa kolejna fala antysemityzmu, który ubiera się w nowe szaty. Granice dopuszczalnych ocen i krytyki są często przekraczane i wykorzystywane w formie zawoalowanego ataku na Żydów, motywowanego ksenofobią, rasizmem lub wprost – antysemickimi uprzedzeniami i stereotypami. Jest to dla nas symboliczny moment – ponieważ obchodzimy 10. rocznicę otwarcia stałej wystawy Muzeum POLIN, porozumienie z Yad Vashem jest dla nas zaszczytem i przywilejem”.

Zakres porozumienia obejmuje opracowanie akredytowanych programów edukacyjnych dla nauczycieli w Polsce i Izraelu, koordynację warsztatów,

---

KSIĄŻKA ZE ZBIORÓW JÓZEFA ULMY W MUZEUM II WOJNY ŚWIATOWEJ

Instytut Pileckiego przekazał do Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku książkę należącą niegdyś do Józefa Ulmy z Markowej koło Rzeszowa – który wraz z żoną i dziećmi został zamordowany przez Niemców za ukrywanie Żydów w czasie II wojny światowej. Książka z własnoręcznym podpisem Ulmy przez najbliższy miesiąc będzie prezentowana w specjalnej gablocie na poziomie -3, później stanie się częścią wystawy głównej MIIWŚ.

Uroczyste przekazanie tomu odbyło się w ramach „Wejścia w historię” – cyklicznego wydarzenia, którego ideą jest przede wszystkim wyeksponowanie wybranych artefaktów nieprezentowanych na co dzień w przestrzeni Muzeum, a związanych z interesującym zdarzeniami i osobistymi historiami, aktualnymi rocznicami, wydarzeniami wojennymi lub zagadnieniami okresu wojny i okupacji.

Podczas wydarzenia głos zabrali dr Wojciech Kozłowski, z-ca dyrektora z Instytutu Pileckiego i prof. Rafał Wnuk, p.o. dyrektora MIIWŚ w Gdańsku. Historię przedmiotu przybliżyli – Kamil Kopera, historyk z Instytutu Pileckiego oraz dr Wojciech Łukaszun, kierownik Działu Zbiorów MIIWŚ.

Józef Ulma posiadał domową bibliotekę, którą udostępniał mieszkańcom Markowej. Z tej biblioteki pochodzi tom pt. „Wykłady Towaroznawstwa”. O jego pochodzeniu świadczy podpis właściciela i nadany przez niego numer. Książki cieszyły się dużym zainteresowaniem. Przekazany przez IP egzemplarz nosi ślady naprawy introligatorskiej. Dokonał jej właściciel, wykorzystując skonstruowaną przez siebie maszynę introligatorską.

Józef Ulma znany był w swojej rodzinnej wsi z wielu pasji, a także wprowadzania nowinek i usprawnień do życia codziennego. Oprócz prowadzenia biblioteki, zajmował się m.in. fotografią, hodowlą jedwabników i propagowaniem sadownictwa. Działal też w Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”.

W czasie wojny wraz z żoną, Wiktorią, ukrywali w swym domu ośmioro swych żydowskich znajomych. 24 marca 1944 r., najprawdopodobniej w wyniku donosu polskiego „granatowego” policjanta, do ich zagrody przybyli żandarmi niemieccy, którzy zamordowali wszystkich ukrywanych się Żydów oraz małżeństwo Ulmów wraz z sześciorgiem. W chwili śmierci Wiktoria Ulma była w zaawansowanej ciąży. W 1995 r. Józefowi i Wiktorii nadano pośmiertnie tytuł Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata. Kościół rzymskokatolicki w 2023 r. uznał rodzinę za męczenników i beatyfikował.

Książka, którą przekazał Instytut Pileckiego do MIIWŚ, przechowywała rodzina brata Józefa Ulmy.

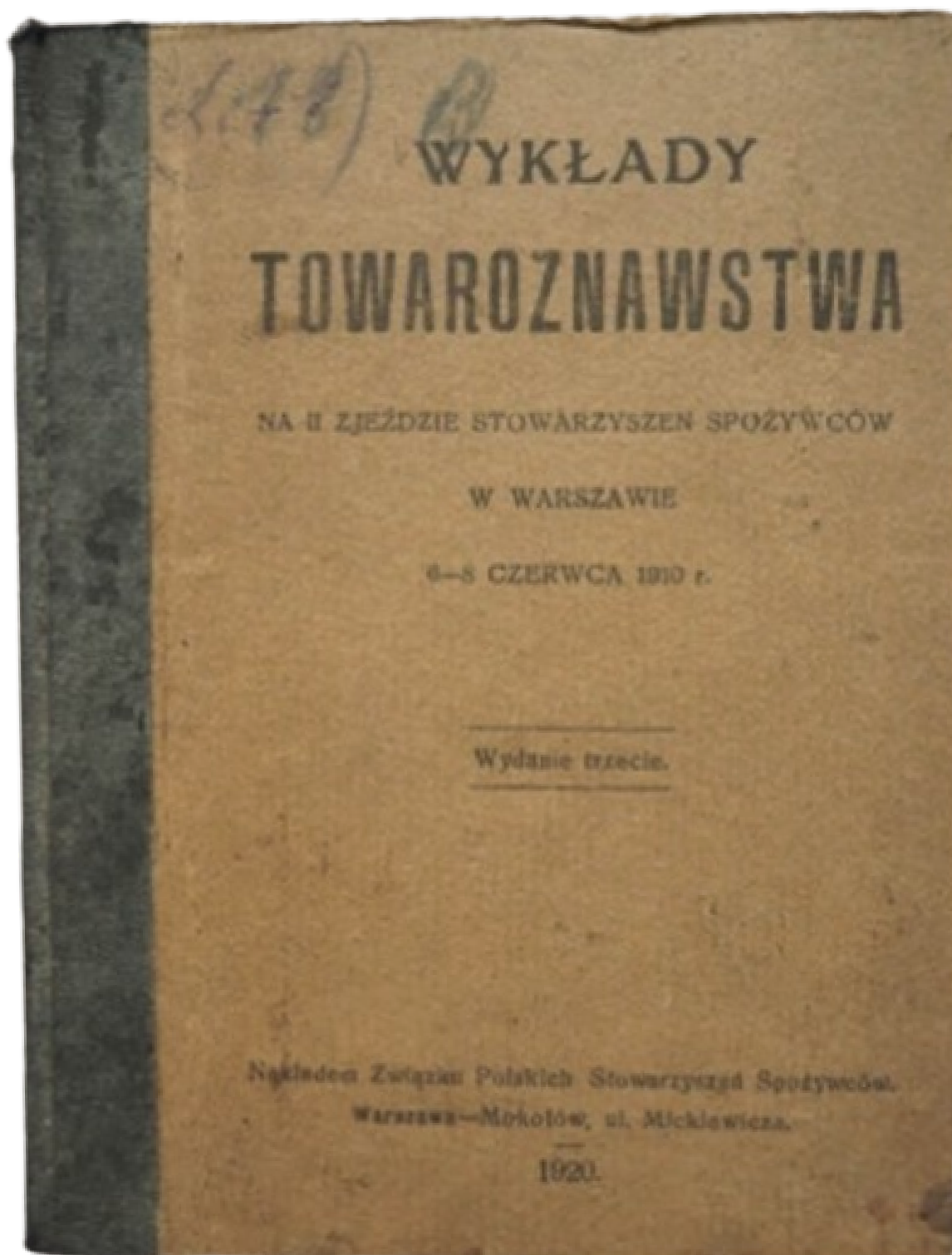
Podczas uroczystości odczytano list bratanka Józefa Ulmy – Jerzego Ulmy, który podarował

Uroczyste przekazanie tomu odbyło się w ramach „Wejścia w historię” – cyklicznego wydarzenia, którego ideą jest przede wszystkim wyeksponowanie wybranych artefaktów nieprezentowanych na co dzień w przestrzeni Muzeum, a związanych z interesującym zdarzeniami i osobistymi historiami, aktualnymi rocznicami, wydarzeniami wojennymi lub zagadnieniami okresu wojny i okupacji.

Podczas wydarzenia głos zabrali dr Wojciech Kozłowski, z-ca dyrektora z Instytutu Pileckiego i prof. Rafał Wnuk, p.o. dyrektora MIIWŚ w Gdańsku. Historię przedmiotu przybliżyli – Kamil Kopera, historyk z Instytutu Pileckiego oraz dr Wojciech Łukaszun, kierownik Działu Zbiorów MIIWŚ.

Józef Ulma posiadał domową bibliotekę, którą udostępniał mieszkańcom Markowej. Z tej biblioteki pochodzi tom pt. „Wykłady Towaroznawstwa”. O jego pochodzeniu świadczy podpis właściciela i nadany przez niego numer. Książki cieszyły się dużym zainteresowaniem.

ROZWIJANIE ETYCZNEGO PRZYWÓDZTWA

PROGRAM DLA AKADEMII WOJSKOWYCH USA
W AUSCHWITZ JEWISH CENTER FOUNDATION

W jaki sposób można skutecznie chronić ludność cywilną podczas działań zbrojnych? Jak przyszli oficerowie powinni zareagować na bezprawny rozkaz przełożonego? Jakie są moralne granice wypełniania obowiązków wojskowych?

Te trudne pytania stanowią fundament programu American Service Academies Program (ASAP), który koncentruje się na etycznych wyzwaniach związanych z przywództwem w służbach mundurowych. Poprzez analizę historii Holokaustu i innych zbrodni przeciwko ludzkości, ASAP nie tylko uczy przyszłych oficerów o wydarzeniach z przeszłości, ale również skłania do refleksji nad ich rolą we współczesnym świecie – w sytuacjach, gdzie odwaga moralna i odpowiedzialność za podejmowane decyzje mogą mieć kluczowe znaczenie.

Auschwitz Jewish Center Foundation (AJCF) od lat realizuje programy edukacyjne, które wspierają rozwój etycznego przywództwa, w oparciu o historię Holokaustu. W czerwcu 2024 roku odbyła się kolejna edycja programu American Service Academies Program (ASAP), skierowanego do kadetów amerykańskich akademii wojskowych, a w lipcu po raz pierwszy zorganizowano specjalną edycję dla kadetów Akademii Morskiej, ASAP MMA. Oba programy miały na celu rozwój świadomości historycznej i etycznej oraz budowanie międzykulturowego zrozumienia.

ASAP i ASAP MMA: studium historii Zagłady oraz refleksja etyczna

Program ASAP, będący wiodącą inicjatywą edukacyjną Auschwitz Jewish Center Foundation, łączy dogłębną edukację historyczną z kształtowaniem etycznych postaw u przyszłych oficerów. Tegoroczni uczestnicy rozpoczęli program w Waszyngtonie, gdzie w Muzeum Holokaustu USA poznali ideologiczne podstawy zbrodni nazistowskich i dyskutowali o procesach prowadzących do ludobójstwa. W kolejnych dniach kadeci odwiedzili Polskę, gdzie zwiedzili teren byłego obozu Auschwitz-Birkenau i zobaczyli z bliska pozostałości baraków oraz komór gazowych, materialnych dowodów zbrodni niemieckiego nazizmu.

„Widok szczątków ludzkich oraz osobistych przedmiotów zrobił na mnie ogromne wrażenie” – powiedziała Tasha Laberge-Shusterman z Akademii Sił Powietrznych USA. „To przypomnienie, że za liczbami w podręcznikach kryją się prawdziwe ludzkie losy.”

Po wizycie w Auschwitz kadeci przeprowadzili prace porządkowe na miejscowym cmentarzu żydowskim w Oświęcimiu, co było symbolicznym aktem na rzecz pamięci o zniszczonej społeczności żydowskiej. „Ten program utwierdził mnie w przekonaniu, że opowiadanie historii ma moc budowania porozumienia.” – zauważyła Mackenzie Boose z Akademii Straży Przybrzeżnej USA.

Edycja programu ASAP dla Akademii Morskiej USA, zorganizowana w lipcu, została dostosowana do specyficznych wyzwań, z jakimi mierzą się liderzy morskich służb mundurowych. Przez osiem dni kadeci zgłębiali historię Holokaustu, uczestniczyli w

Uczestnicy programu American Service Academies Program podczas zwiedzania Muzeum Auschwitz
Fot. Andrzej Rudiak

Te trudne pytania stanowią fundament programu American Service Academies Program (ASAP), który koncentruje się na etycznych wyzwaniach związanych z przywództwem w służbach mundurowych. Poprzez analizę historii Holokaustu i innych zbrodni przeciwko ludzkości, ASAP nie tylko uczy przyszłych oficerów o wydarzeniach z przeszłości, ale również skłania do refleksji nad ich rolą we współczesnym świecie – w sytuacjach, gdzie odwaga moralna i odpowiedzialność za podejmowane decyzje mogą mieć kluczowe znaczenie.

Auschwitz Jewish Center Foundation (AJCF) od lat realizuje programy edukacyjne, które wspierają rozwój etycznego przywództwa, w oparciu o historię Holokaustu. W czerwcu 2024 roku odbyła się kolejna edycja programu American Service Academies Program (ASAP), skierowanego do kadetów amerykańskich akademii wojskowych, a w lipcu po raz pierwszy zorganizowano specjalną edycję dla kadetów Akademii Morskiej, ASAP MMA. Oba programy miały na celu rozwój świadomości historycznej i etycznej oraz

W 2024 roku po raz piąty odbyło się seminarium dla islandzkiej policji, dotyczące roli funkcjonariuszy w ochronie praw człowieka. Fundacja współpracuje także z Europolem, oferując szkolenia na temat etycznego przywództwa w walce z przestępczością międzynarodową.

Rozszerzanie zasięgu: Instytut Studiów Zachodnich i Akademia Edukacji Antydyskryminacyjnej

Oprócz programu ASAP, AJCF zorganizowała tego lata wyjazd badawczy dla uczonych z Arabii Saudyjskiej, którzy po raz pierwszy odwiedzili Auschwitz-Birkenau. Była to wyjątkowa okazja do międzynarodowego dialogu i wzajemnego zrozumienia, co podkreśliło uniwersalną wartość edukacji o Holokauście.

Akademia Edukacji Antydyskryminacyjnej, organizowana we współpracy z Muzeum POLIN, również zakończyła się sukcesem. Uczestnicy zdobywali wiedzę i narzędzia potrzebne do walki z dyskryminacją oraz promowania integracji społecznej. Podczas warsztatów analizowano mechanizmy uprzedzeń i możliwości budowania bardziej otwartych i tolerancyjnych społeczności.

Podsumowanie

Programy realizowane przez AJCF w 2024 roku to coś więcej niż zwykłe działania edukacyjne – to głęboko poruszające doświadczenia, które skłaniają uczestników do refleksji nad ich rolą jako liderów oraz odpowiedzialnością za sprawiedliwość i zapobieganie przyszłym zbrodniom. Kadra akademii wojskowych, edukatorzy i funkcjonariusze służb mundurowych zastanawiają się nad tym, jak mogą przyczynić się do budowania lepszego świata.

Dziękujemy Conference on Jewish Material Claims Against Germany (Konferencja Roszczeń Żydowskich wobec Niemiec) oraz Fundacji Taubego za wsparcie dla programu ASAP 2024.

Prace porządkowe na Cmentarzu Żydowskim.
Fot. Andrzej Rudiak.

KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA BADACZY LUDOBÓJSTWA 2025. WYZWANIE „NIGDY WIĘCEJ”

ZAPROSZENIE DO NADSYŁANIA PRAC

Centrum Holokaustu i Ludobójstwa w Johannesburgu organizuje konferencję Międzynarodowego Stowarzyszenia Badaczy Ludobójstwa 2025, która odbędzie się w dniach od 20 października 2025 r. do 24 października 2025 r. pod hasłem Wyzwanie „Nigdy więcej”: Zaangażowanie w ochronę i zapobieganie ludobójstwu. Nabór prac na tę konferencję jest już otwarty.

Aby zarejestrować się i wziąć udział w konferencji w 2025 r., przyjęci prelegenci muszą być członkami IAGS. Zgłoszenia można przysyłać za pośrednictwem tego linka.

Osiemdziesiąt lat po II wojnie światowej, trzydzieści lat po wstrząsających wydarzeniach w Srebrenicy i dwie dekady po przyjęciu Zasady Odpowiedzialności za Ochronę (R2P), konieczność stawienia czoła ludobójstwu i zapobiegania mu pozostaje pilna jak zawsze. W związku z tym zapraszamy do udziału w nadal aktualnej i kluczowej dyskusji podczas naszej konferencji w 2025 r. zatytułowanej „Wyzwanie „Nigdy więcej”: zaangażowanie w ochronę i zapobieganie ludobójstwu”.

Koniec drugiego tysiąclecia oznaczał początek nowej ery w międzynarodowej walce z ludobójstwem i innymi zbrodniami okrucieństwa. Decyzje Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) ustanowiły dwa trybunały ad hoc dla byłej Jugosławii i Rwandy. Jednomyślne przyjęcie zasady R2P i utworzenie Biura ONZ ds. Zapobiegania Ludobójstwu i Odpowiedzialności za Ochronę oznaczało bezkompromisową międzynarodową odpowiedź na te okrucieństwa. Utworzono międzynarodowe i krajowe mechanizmy w celu zajęcia się, reagowania i zapobiegania ludobójstwom i innym okrucieństwom na całym świecie, jak utworzenie Międzynarodowego Trybunału Karnego, Mechanizmów Ustalania Faktów ONZ w konfliktach w Syrii i Mjanmie oraz mechanizmów sprawiedliwości przejściowej w celu orzekania o okrucieństwach w różnych konfliktach, takich jak te w Kambodży, Timorze Wschodnim, Sierra Leone, Republice Południowej Afryki i Bośni.

Aby uzupełnić działania prawne i sprawiedliwość przejściową, społeczność międzynarodowa ustanowiła liczne mechanizmy mające na celu upamiętnienie i zwalczanie ludobójstwa.

Aby zarejestrować się i wziąć udział w konferencji w 2025 r., przyjęci prelegenci muszą być członkami IAGS. Zgłoszenia można przesyłać za pośrednictwem tego linka.

Osiemdziesiąt lat po II wojnie światowej, trzydzieści lat po wstrząsających wydarzeniach w Srebrenicy i dwie dekady po przyjęciu Zasady Odpowiedzialności za Ochronę (R2P), konieczność stawienia czoła ludobójstwu i zapobiegania mu pozostaje pilna jak zawsze.

W związku

z tym zapraszamy do udziału w nadal aktualnej i kluczowej dyskusji podczas naszej konferencji w 2025 r. zatytułowanej „Wyzwanie „Nigdy więcej”: zaangażowanie w ochronę i zapobieganie ludobójstwu”.

Koniec drugiego tysiąclecia oznaczał początek nowej ery w międzynarodowej walce z ludobójstwem i innymi zbrodniami okrucieństwa. Decyzje Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) ustanowiły dwa trybunały ad hoc dla byłej Jugosławii

i Rwandy. Jednomyślne przyjęcie zasady R2P i utworzenie Biura ONZ ds. Zapobiegania Ludobójstwu

i Odpowiedzialności za Ochronę oznaczało bezkompromisową międzynarodową odpowiedź na te okrucieństwa. Utworzono międzynarodowe i krajowe mechanizmy w celu zajęcia się, reagowania

i zapobiegania ludobójstwom i innym okrucieństwom na całym świecie, jak utworzenie Międzynarodowego Trybunału Karnego, Mechanizmów Ustalania Faktów ONZ w konfliktach

w Syrii i Mjanmie oraz mechanizmów sprawiedliwości przejściowej w celu orzekania o okrucieństwach w różnych konfliktach, takich jak te w Kambodży, Timorze Wschodnim, Sierra Leone, Republice Południowej Afryki i Bośni.

Aby uzupełnić działania prawne

i sprawiedliwość przejściową, społeczność międzynarodowa ustanowiła liczne mechanizmy mające na celu upamiętnienie i zwalczanie ludobójstwa.

Konferencja Międzynarodowego Stowarzyszenia Badaczy Ludobójstwa 2025 ma na celu krytyczną analizę postępów, przeszkód i możliwości przedstawionych w trwającym dążeniu do wypełnienia obietnicy „Nigdy więcej”. Zapraszamy do zgłaszania referatów, które badają szeroki wachlarz tematów związanych z tematem konferencji: Wyzwanie „Nigdy więcej”: zaangażowanie w ochronę i zapobieganie ludobójstwu, w tym zapobieganie ludobójstwu, interwencje humanitarne, współpraca międzynarodowa, rola instytucji oraz prawne i etyczne wymiary nieodłącznie związane z ochroną praw człowieka w skali globalnej. Zapraszamy również do zgłaszania referatów i paneli na dowolny temat z szerokiego zakresu badań nad ludobójstwem i pokrewnych obszarów. Zachęcamy do udziału naukowców, praktyków i artystów, którzy pracują nad prawnymi, społecznymi, kulturowymi

“

**It happened,
therefore it can
happen again:
this is the core
of what we
have to say.**

i twórczych, które wypełniają luki w tej dziedzinie.

Propozycje nie powinny być dłuższe niż 250 słów i zawierać tytuł prezentacji, streszczenie i 3-5 opisowych słów kluczowych.

Propozycje paneli (obejmujące trzy do czterech prezentacji) wymagają ogólnego opisu panelu (250 słów) i indywidualnych propozycji (250 słów) od każdego prezentera panelu.

Propozycje warsztatów/wystaw powinny zawierać opis (nieprzekraczający 300 słów) proponowanych warsztatów, ich uzasadnienie, odbiorców, format, cele i zamierzony wpływ. Propozycja musi identyfikować co najmniej dwóch indywidualnych liderów warsztatów/wystaw i przybliżyć ich wiedzę specjalistyczną lub doświadczenie w danej dziedzinie.

Termin składania propozycji upływa

**It can happen,
and it can
happen
everywhere.**

”

Primo Levi
Auschwitz survivor and writer

i twórczych, które wypełniają luki w tej dziedzinie.

Propozycje nie powinny być dłuższe niż 250 słów i zawierać tytuł prezentacji, streszczenie i 3-5 opisowych słów kluczowych.

Propozycje paneli (obejmujące trzy do czterech prezentacji) wymagają ogólnego opisu panelu (250 słów) i indywidualnych propozycji (250 słów) od każdego prezentera panelu.

Propozycje warsztatów/wystaw powinny zawierać opis (nieprzekraczający 300 słów) proponowanych warsztatów, ich uzasadnienie, odbiorców, format, cele i zamierzony wpływ. Propozycja musi identyfikować co najmniej dwóch indywidualnych liderów warsztatów/wystaw i przybliżyć ich wiedzę specjalistyczną lub doświadczenie w danej dziedzinie.

Termin składania propozycji upływa

„NIEMIECCY ŻYDZI DZISIAJ”

WYSTAWA FOTOGRAFII

LEONARDA FREEDA

Na początku lat 60., niecałe 20 lat po Holokauście, amerykańsko-żydowski fotograf Leonard Freed (1929-2006) spędził kilka miesięcy podróżując po Niemczech Zachodnich. Przy użyciu swojego aparatu chciał uchwycić, jak obecnie żyją niemieccy Żydzi. Poprzez swoje zdjęcia Freed postanowił przeciwdziałać ignorancji Niemców w stosunku do niewidzialnej mniejszości żydowskiej żyjącej pośród nich. Robił zdjęcia w kilku społecznościach żydowskich, szczególnie w okolicach Frankfurtu i Düsseldorfu.

W 1965 roku 52 jego zdjęcia zostały opublikowane z towarzyszącymi tekstami pod tytułem *Deutsche Juden heute* (Niemieccy Żydzi Dzisiaj). Te zdjęcia i teksty skupiają się na społecznościach żydowskich i omawiają relacje między Żydami a Niemcami. Życie żydowskie jest kruche; istnieje tylko kilka małych społeczności, których istnienie jest kontrowersyjne zarówno w Niemczech, jak i poza nimi.

Tematy poruszane w książce Freeda zostały również omówione w dwóch wcześniejszych publikacjach, które ukazały się w 1963 i 1964 roku: w numerze magazynu informacyjnego „Der Spiegel” zatytułowanym „Juden in Deutschland” (Żydzi w Niemczech) oraz tomie wydanym przez Hermanna Kestena zatytułowanym *ich lebe nicht in der Bundes-republik* (Nie mieszkam w Republice Federalnej). Pytanie, czy będąc Żydem możliwe jest życie w Niemczech, kształtuje debatę, która trwa do dziś.

Wszystkie 52 fotografie z serii Leonarda Freeda, zakupione od wdowy po fotografie, Brigitte Freed, są częścią kolekcji muzeum. Są one wystawione w całości po raz pierwszy.

11 listopada 2024 r. do 27 kwietnia 2025 r.

Wstęp bezpłatny.

Bilety na konkretny przedział czasowy można

EHRI I FUNDACJA SHOAH UMACNIAJĄ WIĘZI

---

30 października szczególna delegacja z fundacji University of Southern California Shoah Foundation udała się do Amsterdamu, aby podpisać porozumienie z EHRI.

Celem porozumienia jest opracowanie umowy o ścisłej i trwałej współpracy między EHRI a Fundacją Shoah. Oczekuje się, że w przyszłości ta współpraca poprawi dostęp europejskich badaczy do Archiwum Historii Wizualnej Fundacji Shoah, obejmującego ponad 55 000 audiowizualnych świadectw świadków Holokaustu; zwiększy dzielenie się danymi, wiedzą i doświadczeniem; i zaowocuje serią wspólnych wydarzeń i działań.

Porozumienie o współpracy podpisali dr Robert Williams, dyrektor wykonawczy Finci-Viterbi w USC Shoah Foundation, dr Reto Speck, współdyrektor EHRI, oraz prof. Martijn Eickhoff, dyrektor NIOD Instytutu ds. Badań nad Wojną, Holokaustem i Ludobójstwem, instytucji koordynującej EHRI. Podczas ceremonii podpisania wszyscy trzej wyrazili swoje zaangażowanie we współpracę i przekonanie, że będzie ona katalizatorem ważnych nowych badań. Oficjalnemu podpisaniu towarzyszyło ożywione spotkanie przy okrągłym stole, podczas którego przedstawiciele wszystkich trzech instytucji omawiali bieżące wyzwania stojące przed organizacjami badawczymi i archiwami Holokaustu oraz podkreślili, w jaki sposób można sprostać tym wyzwaniom, łącząc siły ponad granicami geograficznymi i instytucjonalnymi.

Następnego dnia współpracę kontynuowano podczas wspólnych publicznych warsztatów i dyskusji w Amsterdamie.

Prowadzone przez EHRI i NIOD we współpracy z USC Shoah Foundation, wystąpienie świadectw masowych okrucieństw „Listening to Testimonies of Mass Atrocities” zostało otwarte przez dr Karela Berkhoffa (EHRI) i prof. Nanci Adler (NIOD).

Swoje wystąpienia mieli dr Robert Williams, prof. Selma Leydesdorff (Amsterdam), prof. Tony Kushner (Southampton), Stephen Naron (dyrektor Fortunoff Archiwum wideo świadectw Holokaustu), dr Dienke Hondius (Amsterdam) i prof. Gelinada Grinchenko (Monachium i Dniepr).

Wystąpienia dotyczyły lekcji

MEMORIA

PAMIEĆ • HISTORIA • EDUKACJA

memoria.auschwitz.org

WYDAWCA

Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

REDAKTOR NACZELNY

Paweł Sawicki

SEKRETARZ REDAKCJI

Agnieszka Juskowiak-Sawicka

REDAKCJA

Bartosz Bartyzel
Marek Lach
Łukasz Lipiński

KONTAKT

memoria@auschwitz.org

POWERED BY JOOMAG